

A település története

Hozzáadta: Administrator
2007. szeptember 09. vasárnap 08:33
Utolsó frissítés 2007. szeptember 09. vasárnap 15:03

Legréggebbi emlékei az őjabb kőkoron. tiszai kultúra idejéből való. A bronzkor kőzepső szakaszának a kőzepső kialakult hatvani kultúra szervesnyeleleteivel bizonyítja az ember itteni megtelepedését. A népvándorlás első fázisában szarmaták mozgásának vannak emlékművei.

A falu neve, mely feltehetően a Csán személynévből származik, először az 1332. évi pápai tizedjegyzékben fordult elő. 1409-ben a Csányi család birtokait szerepeit, 1445-ben Chan-ként jelent meg. 1552-ben a tártárk elöl a lakosság elmenekült párról a márvány tártékra vissza. Ekkor a település a hatvani szandzsák kezében volt, s tártárk őrség vigyázta a falut. 1623-ban Nagy Albertné rászabirtokos nevet jegyezték fel, utána Ber Borbálát a zálogkötést felidvály György vette át a birtokot, 1641-től pedig a Mocsaryak, akiktől Vármossy István alispán vásárolt területet.

A XVII-XVIII. század birtokosai közé tartoztak a Horváth, a Körtési, a Holecz, a Csima, a Szépványi, a Bertáti, a Farkas, az Ordásdy, a Páldi, valamint a Jász család.

1701-ben Vay Ádám és Ordásdy György Heves vármegye kuruc alispánja, továbbá a Fejérpataky és Ráth család voltak a birtokosok. 1725-ben 3 család, a Vay, a Battlik és a Holecz családok maguk osztották fel a falut; ekkor már több állattartás és szántóvető földesúri majorság volt a településen.

1729-ben Csány egyharmad részét császári adományként gróf Stahremberg kapta, akitől 1741-ben Grassalkovich Antal hatvani földesúr vásárolta meg, s ettől kezdve szász úrné keresztnél az Árvácska volt a település egy része. 1841-ben bárányhoz került, máig a tártárk településrészét felaprózta.

A falu teljes területét az 1770-es évek végére 4600 hold területet tettek mezőgazdaságilag használható szántóterületté, ebből 3660 holdon majorsági földet alakítottak. 1848-ban 81 fő- és negyedtelkes jobbágyparasztot jegyeztek fel, a zsellérek száma ennek több mint kétszerese volt.

Az I. világháborúban Csány polgárai közül 282-en vettek részt, ártékot veszítette 49 hős.

Csány a XX. század első felében, mint nagykereskedő szerepelt a hatvani járásban. Kertészei: a Batta Emánuel tanya, Halász Aladár-tanya (Aladár), Kuhálya-tanya, Mácsár Bóla-tanya, Pethes-tanyák, Pusztacsány és az Agrária szőlőtelep. Lakásnak száma 1930-ban elérte a 4505 főt, a megelőző 10 év alatt 411-en kelték el a gazdaságokból lakásnak újított területet. A lakosság legnagyobbat része máriai katolikus, de volt 14 református, 11 evangélikus, 1 görögkatolikus és 63 izraelita is. A kereskedésben az oktatást a 7 tantermes, 7 tanterem elemi, s a hozzá kapcsolódó gazdasági továbbképző iskola látta el. A kereskedés szolgálatát a máriai Katolikus Olvasókör, megalakult a Levegő Egyesület, a Polgári Lévegő Egyesület. Az egészségügy ellátás kielégítő volt. Helyben kórház orvos látta el a beteget egy szőlőszőlő művelő vállalat a kereskedésben. A gyógyszerár is helyben volt.

Határa 8323 holdat tett ki, melyből 6820 kat. hold volt a szántóterület; itt a legfőbb termények a búza, zöldség, kukorica, rozs, árpa, tárk, dinnye, dohány, len tartozott. A szőlő- és borkészítés szintén jelentős szerepet játszott. A kereskedési Hitelszervezet, a Hangya Szervezet, és 6 kereskedő gondoskodott az ellátásról. Hetente, szertár, hetivásárt tartottak szertárral.

Csányon az 1930-as évek közepén egy nagy- és két közepes birtok volt 2327 kat. hold nagyságban. A dinnyetermesztésnek itt ávszázados hagyományai vannak, természetesen a máriai 1544-ben árték. Emellett a szőlő termelés is jelentős volt. A századfordulótól kezdve a csányi dinnyét, illetve dinnyéseket az egész országban ismerik. Az 1930-as években ipari föld volt a faluban a malom és a mezőgazdasági szeszgyár, később határ gyárműcselvelő is épült. A kereskedés fejlődéséhez hozzájárult a Budapest-Miskolc vasútvonal kialakítása. 1930-as évek kisiparosai közül 38 egyedül, 16 pedig egy alkalmazottal dolgozott.

1944-ben a visszavonuló németek felrobbantották a település katolikus templomát, a hatvani vasúti hidat, s elvitték a szeszgyár gépeit is. A Hatvan környéki harcok miatt a front sokáig állt a falu határjában, s emiatt sok épület megrongálódott. A falu katonailag 1944. november 27-én szabadult.

A földreform során 250 család kaptak 1400 kat. hold földet osztottak ki. Az első mezőgazdasági termelőszervezeti csoportot 1949-ben alakították meg 22 taggal; 1960 januárjában került sor a kollektivizálásra. 1956-ban a mezőgazdasági terület 7663 kat. holdat tett ki - az egyéni szektorban 5298 hold volt.

A kereskedés területén 1956. február 1-jén 9323 kat. hold volt. A népesség száma 1949. január 1-jén 3691 fő, közülük 845 mezőgazdasági tevékenységet végzett. Ugyanakkor 862 lakás volt a faluban, ebből 819 egy lakásos; a 951 lakás közül 754 csupán egy szobából állt. 1955-ben 36 kisiparos dolgozott itt. A villanyt 1931-ben vezették be a településre. Csány nagykereskedés 1950. október 22-től állománytanácsa kereskedés volt a hatvani járásban. A; 1969. a járás megszűnésével a gyárművek átadták a járáshoz csatolták, majd 1983 január 1-jétől Hatvan városkormányok kereskedés nyilvántartották. A rendszerváltás után 1990-ben Csányi fűggetlen polgármester választott.

Az 1994. évi választások alapján a polgármester szintén fűggetlen, akárcsak 8 fő a testületből; egy képviselő MSZP jelölttel nyert.